

TÜRK DİLİ EDEBİYATI VE TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ SÖZCÜK DAĞARCIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE GÜNLÜK YAŞAMLARINA YANSIMALARI*

*Fatma SUSAR KIRMIZI**
Ceyhun Vedat UYGUR****

ÖZET

Sözcük dağarcığı yaşam boyunca edinilen kelimelerin tümüdür. Ana dili eğitimi açısından önemli olan öğrenende, kullanılan aktif sözcük dağarcığı geliştirmektir. Kişi kullandığı sözcük kadar kendini ifade etme şansına sahiptir. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sözcük dağarcıklarının yeterliliğini değerlendirmek ve sözcük dağarcıklarının günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini tespit etmektir. Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Araştırma Denizli’de, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümlerinde, 3. ve 4. sınıflarda gerçekleştirilmiştir (n=204). Örneklemin belirlenmesinde nitel araştırmada sıkça başvurulan “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yararlanılmıştır. Öğrencilerin Cumhuriyet dönemi edebiyatına ilişkin sözcük dağarcığını belirlemek için beş metinden yararlanılmıştır. Metinlerde geçen ve öğrencilerin bilmesi gerektiği düşünülen sözcüklere ilişkin bir sözcük havuzu oluşturulmuş daha sonra öğrencilerin bu sözcüklerden ne kadarını bilip bilmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun dışında öğrencilerin sözcük dağarcıklarının günlük yaşamlarına etkilerini belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Öğrencilerin görüşlerini içeren yazılı formlar nitel veri seti olarak değerlendirilmeye alınmıştır. Bu araştırma kapsamında öğrencilerin en çok bilemediği üç sözcük, *şekva*, *müstevlî* ve *müsavattır*. Genel olarak Eğitim Fakültesi öğrencileri sözcük dağarcığının statü kazandırmada etkili olduğunu ifade etmektedir. Öğrenciler öğrendikleri yeni sözcükleri şiir, düz yazı, sınavlar ya da yazı çalışmalarının farklı bir türünde hatta internet yazılarında bile kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sözcük dağarcığı, sözcük havuzu, nitel araştırma, üniversite öğrencisi.

* Bu çalışma, 13-14 Ekim 2011 tarihlerinde Sakarya Üniversitesinde düzenlenen “XI. Uluslararası Dil- Yazın – Deyişbilim Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Ü. Eğt. Fak. İlköğretim Böl. Sınıf Öğretmenliği ABD. El-mek: fsusar@pau.edu.tr

*** Prof. Dr., Pamukkale Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: vuygur@pamukkale.edu.tr

EVALUATION OF TURKISH LITERATURE AND TURKISH LANGUAGE TEACHING MAJORS' VOCABULARY KNOWLEDGE AND ITS EFFECT ON THEIR DAILY LIFE

ABSTRACT

Vocabulary knowledge includes all the words one acquires during his or her lifetime. In terms of first language education, the active words used improve vocabulary knowledge. One has the ability to express him/herself as much as his or her vocabulary allows. The aim of this study is to evaluate university students' vocabulary knowledge and to determine how their vocabulary knowledge affects their daily life. In this study, qualitative and quantitative research methods were used together. The study was conducted with 3rd and 4th year students (n=204) at the Turkish Language and Literature Department of the Faculty of Science and Literature and the Turkish Language Teaching Department of the Faculty of Education, Pamukkale University, Denizli. To measure the students' vocabulary knowledge on Republican period literature, five texts of the period were used. For identifying the sample, convenient sampling was employed in the study. Firstly, a vocabulary pool was created including the words in the texts and the ones that the students should know, then it was tried to determine to what extent they know these words. In addition to this, to identify the effect of students' vocabulary knowledge on their daily life, "semi-structured interview form" was used. The written forms including the students' opinions were evaluated in the study as the qualitative data set. In the study, three most frequent unknown words are 'şekva' (complaint), 'müstevli' (occupant), and 'müsavat' (equality). The students at the Faculty of Education think that vocabulary knowledge is, in general, necessary for having a respectable social status. The students use the new words they have learnt in poetry, prose, exams or a different type of writing, or even writing online.

Key Words: Vocabulary knowledge, vocabulary pool, qualitative study, university student.

Giriş

Dilin anlamlı yapı taşları sözcüklerdir. Cümleler bu anlamlı yapı taşlarının yardımıyla kurulur. Düşünceleri etkili bir dille anlatmak iyi cümle kurmaya, iyi cümle kurma ise iyi ve geniş bir sözcük bilgisine bağlıdır. Üst düzey düşünme becerisine sahip olmak, bu düşünceleri yazı, söz ya da görsellerle anlatmak sözcük dağarcığı ile yakından bağlantılıdır. İletişim kurma ve kitle iletişim araçlarını yetkin bir şekilde kullanma da yine sözcük dağarcığının genişliği ile doğru orantılıdır. Sözcük, kavram zenginliği ve biliş üstü düşünme becerisi demektir. Sorgulama ve farkındalığın temelinde de yine sözcükler ve sözcükleri kullanma yetisi vardır. Ne kadar çok sözcük bilinirse ve günlük yaşama ne kadar etkili yansıtılırsa o kadar iyi bir iletişim ortaya çıkar. Bireylerin zengin bir sözcük dağarcığına sahip olması ise iyi bir dil eğitiminden geçmektedir. "Kişinin hayatı boyunca kazandığı bildiği ve kullandığı kelimelerin hepsine kelime serveti denilir" (Karakuş, 2000: 127).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012*

“Her dil etkinliği önce bireysel sonra da toplumsal özellikler arz eder. Dil, toplumsal bir kurumdur ancak bireyden bireye farklılık gösteren özellikler taşır. Bireyler arasındaki duyuş ve düşünüş ayrılıkları bireye özgü de bir dilin olduğunu kabul ettirmektedir. Aynı aile ya da sınıftaki çocukların, farklı kelime hazinesine sahip olmaları, onların bireysel özelliklerinden kaynaklanmaktadır” (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008a: 30). Her birey kendi sözcük hazinesini kendisi geliştirmekte elbette eğitim kurumlarından da önemli ölçüde yardım almaktadır. Okullarda temel dil becerilerinin kazandırılması sözcük bilgisinin kazandırılmasına bağlıdır (Budak, 2000: 19-25). Öğrencilerin etken ve edilgen dağarcığında var olan kelime sayısı, okuduğunu anlama becerisine doğrudan etki etmekte; diğer yandan okuma etkinlikleri, onların yeni kelimeler öğrenmesine zemin hazırlamaktadır. Bireylerin doğdukları andan başlayarak edindikleri kelimelerden oluşan kelime dağarcığı, resmî öğretim süreciyle birlikte artarak gelişimini sürdürmektedir (Yaman, 2011: 735-751).

Bir dildeki sözcük sayısı ne kadar çok olursa olsun, günlük yaşamda kullanılan sözcük sayısı sanılanın oldukça altındadır. Diğer taraftan günlük yaşamda birkaç bini geçmeyen sözcük kullanımı kişinin öğrenim düzeyine, okumaya olan eğilimine ve kişisel yeteneklerine bağlıdır (Aksan, 1991). “Dünya ölçülerine göre, ortaokul düzeyinde öğrenim görmüş çocukların sözcük dağarcığı dört bin sözcük iken, ülkemizde ortaokul öğrencilerinin ulaşabildiği ortalama sözcük dağarcığı iki bine kadar düşmektedir. Yine dünya ölçülerine göre, lise öğrencilerinin duyu, düşünce ve tasarımlarını anlatırken kullandıkları sözcük sayısı beş bine kadar çıkmaktadır. Ülkemizde ise, lise öğrencileri bu rakamın ancak yarısına ulaşabilmektedir. Bu durum anlama sürecinde sorunlar yaratırken; yazıda ve sözde de kuru, yapay ve tekdüze bir anlatımı ortaya çıkarmaktadır” (Sever 2004: 121).

“Dil becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesi için kelime hazinesinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü insanlar ancak bildikleri kelimelerle konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerilerini kullanabilirler. Bu nedenle dil derslerinin amacına ulaşması için öğrencilerin kelime hazinelerinin zenginleştirilmesine önem verilmelidir” (Özbay, Büyükkiz ve Uyar 2011: 151). İnsanların düşünce dünyasını ve anlam evrenini şekillendiren sözcüklerin hepsini içeren söz dağarcığı, insan hayatında çok önemli bir konuma sahiptir. Çünkü insanlar en basit duyu düşünce ve hayallerden tutun da en karmaşık ruh hallerinin ifadelerine kadar söz dağarcığından faydalanır. Bu yönüyle insanların iletişim kurabilmeleri, fikir üretebilmeleri ve bunları aktarabilmeleri için zengin bir söz dağarcığına sahip olmaları gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki insanlar ancak tanıdıkları kavramlar ve bildikleri sözcükler oranında düşünebilirler. Bu yüzden söz dağarcığının zenginliği aynı zamanda fikir, ruh, bilim ve sanat dünyasının da zenginliği demektir (Yalçın ve Özek 2006: 130-140; İnce, 2006). Dilin, dolayısıyla anlatımın etkili olması, metinlerde kullanılan söz öbekleri ve kelimelerle yakından ilgilidir. Sözün etkili olabilmesi için yerinde kullanılmış olması ve orada kullanılabilecek en uygun söz olması gereklidir. İnsanın duyduğunu, gördüklerini, düşündüklerini, hayallerini ve duygularını tam ve doğru ifade edebilmesi için iyi bir sözcük dağarcının olması gerekir (Demir, 2010: 201-223; Özbay ve Melanlıoğlu, 2008b: 49-58; Çeçen, 2007: 116-137; Karakuş, 2005).

Bireyde kelime hazinesi, aktif ve pasif kelimeler olmak üzere iki türlü işleyiş gösterir. Aktif kelimelerin sayısı, pasiflere göre daha az olmaktadır. Çünkü insanlar dinleyerek, okuyarak, görerek değişik konularda binlerce kelimeyi anlamakta ancak uğraşları ve ilgileri doğrultusundaki kelimeleri seçerek kullanmaktadırlar. İnsanların anlamak için zihinsel süreçlere işledikleri kelimeler pasif, anlatmak için zihinde işleyerek yeni yapılar oluşturduğu kelimeler ise aktif kelime olarak adlandırılabilir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008a, 35). Ana dili öğretiminde aktif kelime serveti geliştirilmelidir. Kelime serveti (vocabularie) bir dilin zenginliğini belirlemede tek etken değildir; fakat en önemli etkendir (Çiftçi, 1998).

Turkish Studies

Son yıllarda öğrencilerin sözcük dağarcığının geliştirilmesine ilişkin olarak yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Özbay, Büyükkiz ve Uyar (2011: 149-173) yaptıkları çalışmayla 7. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda kullandıkları sözcük dağarcıklarını tespit etmeye çalışmışlardır. 394 öğrenciye yazdırılan metin üzerinden öğrencilerin sözcük dağarcığı belirlenmek istenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin kelime hazinesi, cinsiyet, okul öncesi eğitim alma, sosyoekonomik düzey ve akademik başarı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yaman ve Gülcan (2009: 59-71) sözcük dağarcını zenginleştirmede deyim öğretimi ve gösteri tekniğinden yararlanmıştır. İstanbul Gaziosmanpaşa'da 80 öğrenci ile yapılan çalışma 7. sınıflarla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin bağlamdan hareketle deyimlerin anlamını belirlemesine yönelik akademik başarı testi kullanılmıştır. Veriler nicel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda gösteri tekniğiyle yapılan deyim öğretiminin geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu belirlenmiştir. Acat (2008: 1-16) ilköğretim 4. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada kavram haritalarının sözcük dağarcığını geliştirmeye etkisini araştırmıştır. Deneysel (n=43) ve kontrol (n=43) grubu oluşturularak yapılan çalışmada deneysel desen kullanılmıştır. Öğrencilerin, kelimeleri cümlede kullanma düzeylerini belirlemek amacıyla gözlem formu geliştirilmiş ve kavram haritalarının, Türkçe dersinde anlamı bilinmeyen kelimelerin öğretimi çalışmalarında, kelimelerin anlamlarını belirleyebilme ile ilgili davranışları kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karahan (2007) köy ilköğretim okullarında 5. sınıflarda, yaptığı çalışmayla öğrencilerin sözcük dağarcığını tespit etmeye çalışmıştır. Toplam 255 öğrenciye anı, gezi ve serbest konulu yazı yazdırılmış elde edilen yazılardan sözcük sayma yoluna gidilmiştir. Araştırma sonucunda bütün türlerde, kızların ve erkeklerin yazılarında toplam 18170 adet kelime kullanıldığı, bu kelime havuzundan 2310 çeşit kelime çıktığı tespit edilmiştir. Avkapan (2006) 11. sınıf öğrencilerinin sözcük dağarcıklarını tespit etmek amacıyla 200 öğrenciye yazılı anlatım yaptırmıştır. Ayrıca 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı kitaplarının sözcük dağarcığını belirleyebilmek amacıyla da MEB'in kitaplarını incelemiştir. Öğrencilerin okullara göre kelime sıklık ve yaygınlık listeleri ile Türk Dili ve Edebiyatı 11. sınıf ders kitaplarının kelime sıklık listeleri oluşturulmuştur. Araştırmaya göre, MEB'in kitabında 26.856 kelime yer alırken, öğrenciler yazılarında 45.951 kelime kullanmaktadır.

Özellikle Eğitim Fakültelerinin Türkçe Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi bölümleri ile Fen Edebiyat Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin, öğrencilerinin sözcük dağarcıklarını geliştirmede önemli bir görev üstlendiği (üstlenmesi gerektiği) inancı, kabul görmektedir. Zira bu kurumlar öğrencilerine yalnızca yaşam boyu kullanabilecekleri kelimeler değil, Türkçenin temel eserlerinde yer alan sözcükleri öğretmekle yükümlüdür. Ancak bu sözcüklerin en azından bir kısmının öğrencilerin günlük yaşamlarına etki etmesi tamamen kişinin istek ve çabasına bağlıdır.

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sözcük dağarcığının ne durumda olduğu ve sözcük dağarcıklarını günlük yaşamlarında nasıl kullandıklarını belirlemeye yöneliktir. Araştırmanın amacı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türkçe Öğretmenliği Bölümünde eğitim gören öğrencilerin (öğretmen adaylarının) sözcük dağarcıklarının değerlendirilmesi gerçekleştirmek ve bunun günlük yaşamlarına olan etkisini belirlemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda şu alt problemler belirlenmiştir: 1. Belirlenen metinler kapsamında Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi öğrencilerinin sözcük dağarcıkları ne düzeydedir? 2. Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi öğrencilerinin sözcük dağarcığını günlük yaşamlarını nasıl etkilemektedir?

Yöntem

Araştırma problemine yanıt vermek için bilinmeyen kelimelerden oluşan bir sözcük havuzu oluşturulmuş ve bu havuz kapsamında öğrencilerin sözcük dağarcığına ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Diğer taraftan öğrencilerin görüş ve düşüncelerinin belirlenmesinde ise nitel araştırma yöntemi de kullanılmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan “bütüncül çoklu durum”a başvurulmuştur. Bütüncül çoklu durum deseninde her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbirleri ile karşılaştırılır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 291).

Bu çalışmada da Türk Dili ve Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin sözcük dağarcıklarının günlük yaşamlarına etkisi karşılaştırılmalı bir şekilde ele alınacağından bütüncül çoklu durum deseni tercih edilmiştir. Verilerin elde edilmesinde görüşme tekniğine başvurulmuş ve araştırma tarafından geliştirilen “yarı yapılandırılmış görüşme formundan” yararlanılmıştır (Cemaloğlu, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2008; Kuş, 2009; Çepni, 2001).

Evren ve Örneklem

Araştırma Denizli’de, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile 2010-2011 öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Örneklem belirlenmesinde nitel çalışmada başvuru “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yapılmıştır. Bu örnekleme daha çok erişilmesi kolay olan durumlarda başvuru (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 113). Eğitim Fakültesinden 89, Fen-Edebiyat Fakültesinden 115 olmak üzere toplam 204 öğrenci ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 64’ü 3. sınıf, 25’i ise 4. sınıfta eğitim görmektedir. Fen-Edebiyat Fakültesi katılımcılarının da 35’i 4. sınıf, 79’u 3.öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ilişkin veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve Cumhuriyet dönemine ait beş eserin, seçilmiş bölümlerinden yararlanılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Çalışmanın amacı doğrultusunda, sözcük dağarcığının öğrencilerin günlük yaşamını nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik açık uçlu sorular oluşturulmuştur. Öğrencilerin kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla sekiz soruluk kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu ve açık uçlu sorular bir araya toplanmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu elde edilmiştir. Geliştirilen form, öğrencilerin görüş ve düşüncelerini belirlemede yeterli olup olmadığını tespit etmek amacıyla uzman görüşüne sunulmuştur. Alanında uzman dört ayrı öğretim elemanı, formu inceleyerek görüşlerini bildirmiştir. Bu görüş ve düşünceler ışığında toplam 6 soru ve kişisel bilgi formundan oluşan “yarı yapılandırılmış görüşme formu” elde edilmiştir. Ancak bu araştırma kapsamında sorulardan iki tanesi değerlendirmeye alınmış, çözümlenmiş ve yorumlamalar bunlar üzerinden yapılmıştır. Söz konusu sorular şunlardır:

1. Kelime hazinenizin genişliği yaşamınızı nasıl etkiliyor?
2. Okuduğunuz metinlerden, kitaplardan öğrendiğiniz sözcükleri günlük yaşantınızda kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız nasıl/nerelerde kullanıyorsunuz?

Formun uygulanmasından sonra elde edilen nitel veri seti büyük bir dikkatle her iki araştırmacı tarafından satır satır okunmuş ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamında yer alan yazılar her iki araştırmacı tarafından kodlanmış ve daha sonra bu verilerin güvenilirlik katsayısı her bir soru için ayrı ayrı hesaplanmıştır. “Güvenirlik=Görüş Birliği/Görüş

Turkish Studies

Ayrılığı+Görüş Birliği x 100” formülüyle gerçekleştirilen bu hesaplama sonucunda üç soru için elde edilen görüş birliği yüzdesine ilişkin değerler şunlardır: Birinci soru için 76, 74; ikinci soru için 85, 92; üçüncü soru için 84, 54.

Cumhuriyet Dönemi Eserlerinden Beş Örnek ve Sözcük Havuzu

Araştırmanın amacı doğrultusunda öğrencilerin sözcük dağarcığına ilişkin bir değerlendirme yapılması kararlaştırılmıştır. Bunun için de Cumhuriyet dönemi eserlerinden bazıları seçilmiştir. Seçilen metinlerde özellikle Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türkçe Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin bilmesi gerektiği kabul edilen sözcükler belirlenmiş ve bunlar bir araya getirilerek bir sözcük havuzu oluşturulmuştur. Seçilen bu eserler, Yeni Türk edebiyatı alanında uzman üç öğretim üyesine sunularak uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlar eserleri öğrencilerin sözcük hazinelerini belirleme ve bir ders saatinde onların okumasına uygun olup olama açısından incelemiş, araştırmacılara konuya ilişkin görüş ve düşünceleri iletmiştir. Uzman görüşleri sonucunda elde edilen veriler ışığında Cumhuriyet dönemine ilişkin beş metnin ve bu metinlerde geçen bazı kelimelerin, öğrencilerin sözcük dağarcığını belirlemede yardımcı olacağı sonucuna varılmıştır. Söz Konusu Metinler Şunlardır: Mustafa Kemal Atatürk’ten Gençliğe Hitabe (www.istanbul.gov.tr, 2012), Yahya Kemal Beyatlı’dan Açık Deniz, Süleymâniye’de Bayram Sabahı, Vuslat (Beyatlı 2007), Ahmet Hamdi Tanpınar’dan İstanbul (Tanpınar 2010). Belirlenen metinlerde geçen, öğrencilerin bilmesi gerektiği düşünülen sözcüklerin oluşturduğu havuz aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Cumhuriyet Dönemine İlişkin Beş Eserden Oluşturulan Sözcük Havuzu

Eserin Adı	Kelimeler	Sözcük Sayısı
Gençliğe Hitabe	mevcudiyet, yegâne, bedhah, şerâit, namüsait, mahiyet, tezahür, cebren, emsal, mümessil, tersane, bilfiil, elîm, gaflet, dalâlet, müstevlî, tevhit, bîtap, ahval	19
Açık Deniz	lâhza, melâl, hulyâ, lâl, şimâl, akis, bakıyye, fatihane, şekva, serhad, med, muztarip	12
Süleymâniye’de Bayram Sabahı	mehâbetli, sarp, mâbed, serdâr, uhrevî, nefer, vâris, hendese, cumhûr, mağfîret iklimi, velvele, esvap, vecd, mü'min, bâni, ervâh	16
Vuslat	haz, müsâvi, ikbal, lahza, efsun, râyiha,	6
İstanbul	işporta, müsavat, terkip, simsar, enfüsî, münferit	6
Toplam Sözcük Sayısı		59

Tablo 1’de de görüldüğü gibi sözcük havuzunda toplam 59 kelime yer almaktadır. Elbette ki öğrencilerin sözcük dağarcığına ilişkin elde edilen sayısal sonuçlar onun bütünsel anlamda sözcük bilgisini yansıtmamaktadır. Bilinmeyen sözcükler yalnızca sunulan metinler kapsamında geçerlidir. Diğer taraftan sözcük bilgisine ilişkin olarak yapılan çalışmalar daha çok metinlerin güçlükleri ile ilişkilendirilmektedir. Ancak bu çalışmada öğrencilerin eğitim aldıkları bölümler ve sınıf düzeyleri göz önüne alınarak bu değerlendirmeye gidilmemiştir. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin sözcük dağarcıkları ile ilişkilendirilmiştir.

Verilen Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmanın amacı gereği öğrencilerin sözcük dağarcıklarına ilişkin bir öngörü ortaya konulmak istenmiştir. Elbette ki kişilerin sözcük dağarcığını genel olarak belirlemek olanaksız olduğundan bu işlem Cumhuriyet dönemi metinlerinden beş tanesi seçilerek gerçekleştirilmiştir. Bu metinlerde geçen ve öğrencilerin bilmesi gerektiği düşünülen kelimeler bir havuzda toplanmış ve böylece sözcük havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra seçilen metinler öğrencilere dağıtılmış ve bunları okuyarak anlamını bilmedikleri sözcüklerin altını çizmeleri istenmiştir. Öğrenciler metinleri tek tek okuyarak bilmedikleri sözcüklerin altını çizmişlerdir. Daha önce oluşturulmuş olan sözcük

havuzu ve her bir öğrencinin anlamını bilmediği sözcük/sözcükler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Böylece kaç öğrencinin kaç ya da hangi sözcüğü bilemediği tespit edilmiştir.

Öğrencilerden elde edilen nitel veriler içerik analizi yapılarak açık kodlama yöntemiyle değerlendirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel veri setinde yer alan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, oluşan metinler satır satır birkaç kez okunmuştur. Verilerin okunması sırasında konuya ilişkin kodlar belirlenmiş, belirlenen bu kodlardan birbiri ile ilişkili olanlar bir araya getirilmiştir. Bir araya gelen kodlar isimlendirilerek temalar oluşturulmuştur. Belirlenen temalar altındaki kodlar birbirleriyle ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmuştur. Araştırmacı tarafından yapılan yorumları desteklemek ve öğrencilerin düşüncelerini ortaya koymak açısından alıntılara da yer verilmiştir. Alıntılarda katılımcıları tanıtan kısaltmalara da yer verilmiştir. Alıntılarda kullanılan kısaltmalar, Eğitim Fakültesi ve öğrencinin sınıf düzeyi (EF3 ya da 4), Fen Edebiyat ve öğrencinin sınıf düzeyi (FE3 ya da 4) bayan (B), erkek (E), sıra numarası (1,2,3...), öğrencinin Bilmediği Kelime Sayısı (BKS1,2,,3...) şeklinde ifade edilmiştir. Örneğin: (EF3, E, 1, BKS10); EF3: Eğitim Fakültesi 3. sınıf, E: Erkek, 1: 1. sıra, BKS10: öğrencinin bilmediği kelime sayısı 10.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemine yanıt vermek amacıyla Cumhuriyet dönemine ilişkin beş metin üzerinde sözcük havuzu oluşturulmuş. Bu sözcük havuzu kapsamında öğrencilerin bilmediği sözcükler tespit edilmiştir. Sözcük havuzunda yer alan ve öğrencilerin en çok bilemediği 10 sözcük ve öğrenci sayılarına ilişkin veriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Anlamını Bilinmeyen İlk On Sözcüğe İlişkin Öğrenci Sayıları

Metinlerin İsimleri	Sözcükler	Sözcükleri Bilemeyen Öğrencilerin Sayıları
Gençliğe Hitabe	şerâit	75
	müstevlî	120
Açık Deniz	şekva	143
Süleymaniye’de Bayram Sabahı	bâni	99
	ervâh	96
	mehâbetli	97
Vuslat	müsâvi	98
İstanbul	müsavat	113
	enfüsî	95
	münferit	78

Tablo 2’de de görüldüğü gibi öğrencilerin en çok bilemediği sözcük şekva’dır (143). Hemen ardından müstevlî (120) ve müsavat (113) sözcükleri gelmektedir. Toplam öğrenci sayısının 204 olduğu, öğrencilerin fen edebiyat ve eğitim fakültelerinde eğitimlerine devam ettiği ve oldukça bilinen metinler seçildiği göz önüne alınırsa hiç de az bir rakam olmadığı söylenebilir. Diğer anlamı bilinmeyen sözcüklere ilişkin öğrenci sayıları şu şekildedir:

Gençliğe Hitabe: mevcudiyet (3), yegâne (2), bedhah (33), namüsait (8), mahiyet (12), tezahür (35), cebren (25), emsal (0), mümessil (36), tersane (0), bilfiil (13), elîm (16), gaflet (4), dalâlet (24), tevhit (13), bîtap (2), ahval (23).

Açık Deniz: lâhza (43), melâl (62), hulyâ (1), lâl (11), şimâl (51), akis (9), bakıyye (52), fatihane (18), serhad (40), med (35), muztarip (20).

Süleymâniye'de Bayram Sabahı: sarp (6), mâbed (4), serdâr (38), uhrevî (48), nefer (1), vâris (1), hendese (66), cumhûr (20), mağfîret iklimi (36), velvele (7), esvap (37), vecd (30), mü'min (0).

Vuslat: haz (0), ikbal (15), lahza (29), efsun (29), râyiha (61). *İstanbul*: işporta (7), terkip (21), simsar (35).

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt vermek için görüşme formunda yer alan iki sorudan yararlanılmıştır. Bu sorulardan birincisi “Kelime hazinenizin genişliği yaşamınızı nasıl etkiliyor?” şeklinde belirlenmiştir. Söz konusu sorudan elde edilen kodların bir araya getirilmesi sonucunda “iletişim kurma becerisini geliştirme” ve “anlama becerisini geliştirme” temaları ortaya çıkmıştır. İletişim kurma becerisini geliştirme teması kapsamında yer alan kodlar konuşma becerisini geliştirme, statü kazandırma, yazma becerisini geliştirme; anlama becerisini geliştirme teması kapsamında yer alan kodlar ise okuduğu metni anlama ve bulmaca çözümedir.

İletişim kurma becerisini geliştirme temasının “konuşma becerisi geliştirme” koduna ilişkin yapılan incelemelerden elde edilen bazı alıntılar şunlardır:

(...)Her türlü konuşmayı anlayabiliyorum. İnsanlarla sadece İstanbul Türkçesi hakkında değil Eski Türkçe hakkında da konuşabiliyorum. Bazen öğrendiğim Göktürkçe veya Osmanlıca kelimeleri kullanıyorum arkadaşlarımla konuşurken. (...) /EF4, B, 89, BKS13/” “(...)Konuşurken daha hızlı düşünüp, kendimi daha iyi ifade etmemi sağlıyor.(...) /EF3, B, 6, BKS23/” “(...)Konuşmalarında sıkıntıya düşmeden daha rahat ifade ediyorum kendimi. Düşüncelerimin toparlanmasında ve ifadeye dökülmesinde öğrendiğim yeni kelimeler elbette yardımcı oluyor. (...) /EF4, B, 65, BKS14 /” “(...)Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmamı sağlıyor. Telaffuzum düzeliyor. Düşüncelerimi daha iyi aktarıyorum ve akıcı konuşuyorum. (...) /EF3, B, 26, BKS23/” “(...)Günlük yaşamda kullandığımız kelimelerle sınırlı aslında yaşantımız. Ne kadar çok konuşabiliyorsak; ama dolu konuşabiliyorsak bir o kadar da büyük bir hazineye sahibiz aslında. Bazı durumlarda yetersiz kalıyoruz, anlatmak istediğimizi tam anlamıyla anlatamıyoruz. İşte bu anlarda anlıyoruz ki okumak, araştırmak, tartışmak zorundayız. (...) /EF3, B, 32, BKS20/” “(...)Kelime hazinem ne kadar genişse yaşamda kendimi arkadaşlarıma, aileme o kadar iyi ifade edebiliyorum. Güzel ifade edişimde benim onlarla aramdaki etkileşimi kuvvetlendiriyor. (...) /EF3, B, 58, BKS17/” “(...)Toplumda insan kendine daha fazla güvenerek konuşuyor. Sohbeta yabancı kalmıyor. Acaba bu neydi gibi bocalamıyor. (...) /EF3, B, 44, BKS11/” “(...)Toplum karşısında konuşma yaparken daha iyi açıklayabiliyor insan kendisini. Doğru kelimeyi doğru zamanda söylemek konuşmanın etkisini artırıyor ve konuşmaya özgüven aşıyor. İnsanlar arasında etkili konuşan kişiler hep sivrilmiştir zaten ama her şey kelime bilmek değil doğru kullanmaktır bence. (...) /EF3, E, 50, BKS18/” “(...)Kelime hazinesinin genişliği demek iletişimin daha rahat yapılabileceği demektir. (...) /FE4,B,108, BKS2/” “(...)Herhangi bir şeyi ifade ederken daha açık, lafi dolandırmadan aktarabiliyorum ve düşüncelerimi en etkili kelimeleri kullanarak ifade edebiliyorum. Bu da yaşamımda insanlar tarafından daha çok anlaşılma fayda sağlıyor. (...) /FE4,B,109, BKS1/” “(...)Bir ortama girdiğimde kendime güven veriyor. Her ortam bilgim dahilinde konuşurum ve insanlar konuşmamdan sıkılmıyor. (...) /FE4,B,123, BKS7/” “(...)Kendimi ifade etme şansın artar. Görünmeyenin arkasındaki görüneni görüp, dile getirme başkalarına gösterme gücün fazladır kelime hazinen genişse eğer. (...) /FE3,B,132, BKS8/” “(...)Hayatın her alanında insana nüfuz eder. Gerek mesleki hayatta gerek normal günlük konuşmada kelime hazinesi önemlidir. Bazı şeyleri daha iyi ifade etmemize yarar. Güzel bir konuşma ve iyi bir üsluba sahip olmamızı sağlar. (...) /FE3,E,169, BKS2/”

Bulduğu yaş ve sınıf seviyesine uygun kelime dağarcığına sahip olan öğrencilerin anlama, anlatma ve öğrenme alanlarına yönelik dil becerilerini (okuma, dinleme, konuşma ve yazma) geliştirmede, temel dil bilgisi konu, kavram ve kurallarını kavramada büyük avantaja sahiptir (Göçer, 2010: 1009). Öğrenciler, bildikleri sözcük sayısına bağlı olarak hem kendilerini daha iyi, daha doğru sözcüklerle ifade edebilmekte hem de başkalarının konuştuklarını daha rahat anlayabilmektedir. Bu durum, kendisine güvenen, kültürüyle barışık, toplumla “entegre” bir gençlik oluşturmaktadır. Öğrencilerimiz, düşünce kapasitelerinin, bildikleri sözcük sayısı ile doğru orantılı olduğunu anlamışlardır. Çünkü insan, kelimelerle düşünür ve kelimelerle konuşur. Öğrenciler, aldıkları bazı derslerin (Osmanlı Türkçesi gibi), telaffuzlarını (söyleyiş biçimlerini, sesletimlerini) düzelttiklerini de fark etmişlerdir. “Konuşma becerisini geliştirme” bağlamında,

Turkish Studies

Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü ve Fen Edebiyat Türk Dili Edebiyatı Bölümü öğrencileri arasındaki niteliksel bir fark olduğu söylenemez.

İletişim kurma becerisini geliştirme temasının “statü kazandırma” koduna görüş ve düşünceleri içeren alıntılardan bazıları şunlardır:

“(…)Farklı konuşma tarzımız hemen göze çarpıyor ve bu bizi diğer insanlardan ayırt ediyor. Arkadaş ortamlarında ve çevremizde kullanıyoruz. (...) /FE3,B,161, BKS0/”“(…)Kelime hazinesi geniş olan insanın konuşması da düzgün olur ve çevresindeki insanlar tarafından takdir edilir. (...) /FE4,B,106, BKS12/”“(…)Kelime hazinesi benden dar olanlar tarafından saygı görüyorum örnek alıyorum. Kelime hazinesi benden daha geniş olanlar tarafından daha fazla kelime öğrenmem konusunda teşvik ediliyorum (...) /EF4, E, 88, BKS4/”“(…)Sosyal statümün artmasını sağlıyor. Farklı kelimelerle konuşmak tek düzelikten sıyrılıp kendi kişiliğimizi daha marjinal hale getirmemize yardımcı oluyor. (...) /EF4, B, 66, BKS29/”“(…)Çok olumlu yönde etkiliyor. Toplum içinde kendime güvenerek istediğim her türlü isteği ve düşüncelerimi zengin bir yelpazeyle ifade edebiliyorum. Dili iyi kullanmam bana itibar kazandırıyor. (...) /EF3, E, 60, BKS21/”“(…)Toplum içinde konuşurken daha çok dikkate alınmamıza ve statü kazanmamıza yarar. (...) /EF3, E, 10, BKS28/”

Toplumda rahat iletişim kurabilen insanlar, kendilerini en iyi, en doğru ve en etkili bir biçimde ifade edebilen insanlardır diyebiliriz. Toplumun diğer bireylerinden sözcük, ifade, anlama becerisi bakımlarından ayrılan ve belirginleşen insanlar, kendilerini daha farklı hissetmektedirler. “Aydın” tipinin başlangıç aşamasındaki bireyleri olarak nitelendirebileceğimiz bu vasıftaki kişiler, toplumda farklı statüde bulduklarını somut olarak hissetmektedirler. Bu durum, zaten kendilerini öğretmen adayı olarak gören öğrencilerin, “ilk statü” duygusunu yaşadıkları bir aşama olarak kabul edilebilir. O halde, sözcük dağarcığının önemini kavratan bir “formasyon” eğitimi, özellikle öğretmen adayları için ihmal edilemeyecek bir olgudur. “Anadili düşün ve duygu evrenini oluşturur, geliştirir. Anadilinde yetkinleşme bireyin sosyal bir varlık olarak toplumda yer edinmesine, gelişmesine, evreni algılama ve yorumlamasına ışık tutar” (Tosun, 1983: 220).

İletişim kurma becerisini geliştirme temasının “yazma becerisini geliştirme” kodu kapsamında yapılan alıntılar ve yorumları aşağıda yer almaktadır. Alıntılardan da anlaşılacağı gibi bu yönde fikir ortaya koyan öğrencilerin sayısı oldukça azdır:

“(…)Yazılan metinleri anlamakta zorlanmıyorum. Hayatımı kolaylaştırıyor. Ayrıca yazma etkinliklerini daha kolay sürdürmemi sağlıyor. (...) /EF2, B, 4, BKS7/”“(…)Şiir, makale, kompozisyon ve yahut şarkı sözü yazmak istediğimde yardımcı oluyor. (...) /EF3, E, 22, BKS10/”“(…)İnsan kendini daha iyi ifade ediyor. Daha rahat konuşabiliyor. Yazılı ve sözlü anlatımlarda başarı sağlıyor. Her anlamda işimize yarıyor. (...) /EF4, B, 87, BKS26/”“(…)Yazı derslerinde, sunumlarda etkileyici olabilmemi sağlıyor. (...) /EF4, E, 85, BKS9/”

Sözcük dağarcığının genişliği, yazmayı düşünen veya zaten yazan öğrenciler için teşvik edici bir unsur olmaktadır. Çünkü yazmak, konuşmaktan daha “kalıcı” bir olgudur. Üç beş kafiye ile şiir yazılamayacağını ya da “sığ” (anlam derinliği olmayan) sözcüklerle hikâye, deneme vs. nesir örnekleri verilemeyeceğini, sözcük dağarcığı geniş insanlar daha iyi anlamaktadırlar. Yazmanın sorumluluğu ve yükü daha ağırdır. Olgunlaşan meyvenin aşağı sarkması gibi, sözcük dağarcığı fazla öğrenciler de yazmanın sorumluluğunu, ciddiyetini ve önemini daha iyi anlamış olmaktadır. Geleceğin şair veya yazarları, “sözcük dünyası geniş” bir iklimde yeserecektir. “Sözcük dağarcığı fakir bir öğrenci, duygu ve düşüncelerini yazmakta güçlük çeker. Hep belli sözcüklerle yazdığı için kendini klişe sözcüklerden kurtaramaz. Sözcük dağarcığı zengin bir öğrenci okulda olduğu kadar hayatta da anlatım kolaylığı kazanır” (Çeçen, 2007: 117)

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt vermek amacıyla görüşme formunda yer alan ikinci soru “Okuduğunuz metinlerden, kitaplardan öğrendiğiniz sözcükleri günlük yaşantınızda kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız nasıl/nerelerde kullanıyorsunuz?” şeklindedir. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen verilerden “Öğrenilen kelimeleri günlük yaşama taşımadaki

Turkish Studies

farklılıklar” ve “Öğrenilen kelimeleri günlük yaşamda kullanma” temaları çıkarılmıştır. Öğrenilen kelimeleri günlük yaşama taşımadaki farklılıklar teması kapsamında “yazı yazarken kullanma ve öğrenilen kelimeleri farklı durumlarda kullanma” kodları belirlenmiştir. Öğrenilen kelimeleri günlük yaşamda kullanma teması kapsamında ise “öğrenilen kelimeleri kullanmama, kelimeleri kullanma ve kelimeleri kısmen kullanma” kodları tespit edilmiştir.

Öğrenilen kelimeleri günlük yaşama taşımadaki farklılıklar temasının “yazı yazarken kullanma” koduna ilişkin görüş ve düşüncelere ilişkin olarak yapılan alıntılar şunlardır:

“(…)Bazen şiir ya da düz yazı yazarken kullanıyorum. (...) /EF3, B, 15, BKS24/” “(…)Sohbet ortamlarında, internet sitemdeki yazılarımda sık sık kullanmaktayım. (...) /EF4, E, 84 BKS8 /”“(…)Bunu gerek sınavlarda, gerek konuşma yaparken ve yazı yazarken kullanıyorum. (...) /FE4,B,106, BKS12/”“(…)Şiirlerimde yeri geldiğinde bu kelimeleri kullanmak başka çağrışımlara ve imgelere kapı açtığı için çok işime yarıyor. (...) /FE4,E,113, BKS1/”“(…)Alanla ilgili yazılacak(tez) gibi yazılarda bu kelimeleri kullanırım. (...) /FE3,E,144, BKS0/”“(…)Günlük konuşmalarda kullanıyorum olmazsa yazılarımda değerlendiriyorum.(...) FE3, B,188, BKS11/” “(…)Günlük yaşamda pek kullanmasam da yazı yazarken, kompozisyon ya da şiirlerimde kullanıyorum. (...) /EF3, B, 46, BKS19/”

Öğrenciler, kelime dağarcığında bulunan sözcükleri, fırsat yaratarak, günlük yaşamlarının bir parçası haline getirerek veya yazılı metinler (şiir, yazı vs.) oluşturmak suretiyle kullanma yoluna gitmektedirler. Başka bir deyişle “dağarcık”taki her söz, yeri ve zamanı geldiğinde devreye sokulmakta, “işe yarar“ hale getirilmekte, âtil bırakılmamaktadır. Bu durum, yazma, konuşma gibi zihinsel etkinlik için hazır bir zemin oluşturmakta; yazmamak veya konuşmamak için “bahane” kalmamaktadır. Başka bir deyişle dağarcıktaki her sözcük, zihinsel faaliyet için itici, ateşleyici, bitmeyen bir enerji parçacığı rolünü üstlenmiş olmaktadır.

Öğrenilen kelimeleri günlük yaşama taşımadaki farklılıklar temasının “öğrenilen kelimeleri farklı durumlarda kullanma” koduna ilişkin olarak yapılan alıntılar şunlardır:

“(…)Günlük konuşmalarda, sunumlarda, ders anlatırken kullanıyorum. (...) /EF4, E, 88, BKS4/”“(…)Bir sunum veya konuşma sırasında uygun düşüyorsa kullanıyorum. (...) /EF3, B, 63, BKS20/”“(…)Daha çok internette kullanmayı tercih ediyorum (...) /EF3, E, 59, BKS1017/” Çok sık olmasa da kullanıyorum. Genellikle arkadaş ortamında konuşurken kullanıyorum. EF3, E, 33, BKS15 “(…)Ders anlatımımız sırasında, arkadaş sohbetlerinde kullanıyorum. (...) /EF3, B, 32, BKS20 /”“(…)Günlük yaşamdan ziyade okul içinde kullanıyorum. (...) /EF3, B, 27, BKS9/” “(…)Bilimsel konuşmalarda işime yarıyor. (...) /EF3, E, 22, BKS10/”“(…)Ders ortamında, tartışma ortamında kullanıyorum (...) /EF3, E, 14, BKS34/”

Dilin, düşünce ve duyguların aktarılmasında en önemli öge olması, bu aracın etkili bir biçimde kullanılmasını önemli kılmaktadır. Düşünce ve duyguların etkili bir biçimde aktarılması ancak sözcük zenginliği ile mümkündür. Düşünce ve duygularını etkili bir şekilde aktarabilenler toplumda ayrıcalıklı bir yere sahip olmaktadır (Keklik, 2011: 80-95; Karahan, 2007). Yukarıda da ifade edildiği gibi öğrenilen kelimeler, konuşan veya yazmak isteyen kişi tarafından uygun ortamlar oluştuğunda devreye sokulmaktadır. Böylelikle öğrenci, zihnindeki ifade etmede, kendisini anlatmada veya bilgiyi aktarmada kendisini daha rahat hissetmektedir.

Öğrenilen kelimeleri günlük yaşamda kullanma temasının kapsamında belirlenen “öğrenilen kelimeleri kullanmama” koduna ilişkin yapılan alıntılar şunlardır:

“(…)Genelde kullanmıyorum. Çünkü o kelimeyi sadece sizin bilmeniz kullanılır etmiyor. (...) /EF3, E, 1/”“(…)Gündelik hayatta kullanmıyorum. İnsanların beni ukala görmesini istemiyorum. Onların yerine kişilerin bildiği sözcükleri kullanmaya dikkat ediyorum. (...) /EF3, E, 3, BKS0/”“(…)Kendime yakın olanları kullanıyorum. Ama eski edebiyatımıza ait sözcüklerin çoğunu konuşmamda ya da yazmamda kullanmıyorum(...) /EF2, B, 4, BKS7/” “(…)Zamanı geçmiş kelimeler günümüzde çok fazla kullanılmıyor. Çoğu kişi de anlamıyor.(...) /EF3, E, 11, BKS22/”

Turkish Studies

“(…)Çok fazla kullanmıyorum. Düşündüğümüz zaman zaten çok fazla da konuşmuyoruz. Günlük konuşmalarımız çok kısıtlı ve sıradan şeyler. (...) /EF3, B, 13, BKS10/”“(…)Çok sık kullandığımı söyleyemem. Hele ki kendi dilimizde bir karşılığı varsa özellikle Türkçe olanı kullanıyorum. (...) /EF3, B, 42, BKS16/”“(…)Pek kullandığım söylenemez. Kullansam da karşımdaki insan anlamadığında pek bir işe yaramıyor. (...) /FE4,E,102, BKS13/” Pek kullanmıyorum. Kullandığım zaman arkadaşlar hava attığını sanıyor.FE4,E,120, BKS6 “(…)Öğrendiğim kelimeler genellikle yabancı kökenlidir, bu sebeple zorda kalmadıkça Türkçe dışında kelime kullanmamaya özen gösteriyorum.(...) /FE4,B,108, BKS2/”“(…)Günlük dilde kullanma ihtiyacı duymuyorum. Çünkü kitabi dil ile günlük yaşamımızda kullandığımız dil arasında belli nüans farklılıkları vardır. (...) /FE4,E,122, BKS2/”

Öğrenilen sözcüklerin günlük yaşamda kullanılmaması şu sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır: 1) Konuşulan kişi veya topluluğun (muhatap) bilgi veya kültür seviyesi buna uygun değildir. 2) Öğrenilmiş her sözcük, günlük yaşamda kullanılmak zorunda değildir. Çünkü bunların bir kısmı meslekî özellik taşıyor. Bir doktorun, günlük yaşamında tıp terimlerini veya sözcüklerini kullan(a)maması gibi. 3) Sözcüğün Türkçesi varsa ve toplumda kullanılıyorsa, öğrenci, yabancı olanını değil Türkçesini “tercih” etmektedir. Bu da son derece doğaldır. Toplumların, dili kullanma tercihleri olduğu kadar, bireylerin de tercihleri vardır. Tercih edilen sözcük, diğerini (genel anlamda) kullanımdan düşürmez. Kişi, konuşurken veya yazarken “vuslat”ı da “kavuşma”yı da tercih edebilir. 4) Günlük dil, her sözcüğü kullanmaya her zaman fırsat vermez.

Öğrenilen kelimeleri günlük yaşamda kullanma temasının içerisinde yer alan “kelimeyi kullanma” koduna ilişkin olarak şu alıntılar yapılmıştır:

“(…)Öğrendiğim kelimeleri genelde başkalarına anlatmaya çalışıyorum. Böylece önce anlamı kafamda bütünleşiyor. Sonra zaten konuşurken kullanıyorum. (...) /EF2, B, 6, BKS23/”“(…)Eğer ortama uygunsuz yeni öğrendiğim kelimeler dilime yerleşsin diye sık sık kullanmaya çalışırım. Fakat anlamını bilmeden böyle bir şey yapma yoluna gitmem. Aynı zamanda karşımdaki insanlar tarafından da anlaşılması gerekiyor diye düşünüyorum. (...) /EF2, B, 7, BKS28/”“(…)Evet kullanmaya çalışıyorum. Çünkü okuduğum metindeki bilgileri başkalarına anlatabilmem için o kelimeleri ihtiyacım oluyor. (...) /EF3, B, 26, BKS23/”“(…)Evet öğrenilen her kelime bir zaman gerekli olabiliyor. Yeri geldiğinde elimden geldiğince doğru bir şekilde cümlelere dâhil etmeye çalışıyorum. (...) /EF3, B, 29, BKS12/”“(…)Evet kullanıyorum. bölümümde bunlar bazen gerekiyor. Bende tam yeri ve zamanında gayret ediyorum konuşmamda ve yazmamda kullanmak için. (...) /EF3, E, 38, BKS22/”“(…)Kullanıyorum. Her yerde özellikle de arkadaşlarımla sohbet sırasında bile kültürlü insanların ortamı oluşmasına fırsat veriyor. (...) /EF4, B, 68, BKS14/”“(…)Kullanmaya çalışıyorum; çünkü bu kelimeleri hayatımıza sokmayınca suya yazı yazmak gibi unutulup gidiyor. (...) /FE4,B,104, BKS8/”“(…)Günlük yaşamda kullanıyorum. Kelimeyi kullanacağım ortamı oluşturup, daha sonra kelimeyi kullanırım ve bu benim çok hoşuma gider. (...) /FE3,E,155, BKS0 /”

Öğrenci, yeni öğrendiği bir sözcüğü zihnine daha iyi yerleştirmek için kullanmayı tercih edebilmektedir. “Sözcüğü kullanma” nedeni, yukarıda da ifade edildiği gibi kendisini ispat ya da kendisinin farklı olduğunu ortaya koyma şeklinde de tezahür edebiliyor. Mesleki formasyonun bir gereği olarak da sözcükler kullanım alanına çıkabilmektedir. Yani nedeni ne olursa olsun, sözcük “tutabilme” veya onları kullanabilmenin kendince geçerli nedenleri bulunmaktadır. “Bir insan kaç kelime biliyorsa o derece zeki ve akıllıdır, denilebilir. Çünkü kelimelerle düşünür, kelimelerle kavramlar teşkil eder, fikir ve düşüncelerini, mesajlarını başkasına kelimelerle iletir” (Koçak, 1999: 27).

Öğrenilen kelimeleri günlük yaşamda kullanma temasına uygun olarak belirlenen “kelimeleri kısmen kullanma” koduna yönelik olarak tespit edilen alıntılar şunlardır:

“(…)Çok az derece de kullanıyorum. Genelde günlük hayatımda kullanabileceğim sözcükleri seçiyorum aralarından. Öğrendiğim yeni sözcükleri cümle içinde kullanmaktan da hoşlanıyorum. (...) /EF3, E, 10, BKS28/”“(…)Çok nadir olarak kullanıyorum. (...) /EF3, B, 17, BKS23/”“(…)Pek fazla kullanmıyorum. Çünkü yerine bazen tam oturmuyor. (...) /EF3, E, 20, BKS12/”“(…)Kısmen kullanıyorum.

Turkish Studies

Genellikle söylediğim kelimenin hem öz Türkçede hem de eski şeklini kullanıyorum. Genellikle arkadaşlarımla yaptığım konuşmalarında. (...) /FE3, B, 45, BKS10/”“(...)Evet kısmen kullandığımı düşünüyorum. Şu an öğrenciyim bu kelimeleri sınav kâğıdında yeri geldikçe kullanarak pekiştiriyorum. (...) /FE4,B,119, BKS3/”“(...)Bazen kullanıyorum. Kullanırken özel bir çaba harcamıyorum. Bu kendiliğinden oluyor. (...) /FE3,B,159, BKS3/”“(...)Öğrendiğim kelimeleri denemek için yazdığım deneme ve hikâyelerde kullanıyorum; ancak günlük hayatımızda herkesin eğitim seviyesinden kaynaklanan bir eşitsizlikten dolayı sade bir dil kullanıyorum. Öğrendiğim kelimeleri günlük konuşma diliyle aktarmıyorum. (...) /FE3,B,164, BKS0/”“(...)Sürekli olmasa da çoğu zaman kullanıyorum. Edebiyatsever arkadaşlarla konuşurken kullanıyorum. Bu onların da hoşuna gidiyor. Hem ben kelime öğrenmiş oluyorlar hem de ben o kelimeyi dilime oturtmuş oluyorum. (...) /FE3,B, 200, BKS6 /”“(...)Çok az da olsa o durumu karşılayan yeni bir sözcük olmadığı zaman kullanıyorum. Etrafımdakilerin gözünü boyamak istediğimde... (...) /FE3,E, 204, BKS10/””

Öğrenilmiş sözcüklerin her zaman kullanılmaması da doğaldır ve bunun geçerli nedenleri bulunmaktadır: Her bir sözcük, ortamını bulduğunda dile gelir; elverişli ortam oluşmamışsa, sözcüğün kullanımını bekleyemeyiz. Uygun muhatap yoksa sözcüğün Türkçesi kullanılmıyorsa, Türkçe kökenli olmayan sözcüğün kullanılmaması da normal karşılanmalıdır. Ama bu durum, o sözcüğün (en azından her zaman için) gereksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Gereksiz olsaydı, “kısmen” de olsa kullanılmazdı.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yapılan alan taramasında söz konusu çalışmaya benzer içerikli başka bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışma özgün bir nitelik taşımaktadır. Araştırmada bilinmeyen kelimelere ilişkin oluşturulan sözcük havuzu öğrencilerin sözcük hazinesine ilişkin belirli ölçülerde bir sonuç vermiştir. Daha önce de belirtildiği gibi konuya ilişkin ortaya çıkan sayısal veriler yalnızca beş metin kapsamında değerlendirilmiştir. Elbette ki katılımcıların sözcük dağarcığına ilişkin gerçekçi bir rakam ortaya koymak pek mümkün değildir. Araştırmanın sonuçlarına göre en çok bilinmeyen dört sözcük şekva (143), müstevlî (120), müsavat (113), bânidir (99). Öğrencilerin tümünün bildiği kelimelerse emsal, tersane, haz ve mü'min'dir. En çok bilinen sözcükler ise mevcudiyet (3), yegâne (2), gaflet (4), hulyâ (1), sarp (6), mâbed (4), nefer (1), vâris (1), işporta (7) olarak sıralanabilir. Elbette ki bu sözcüklerin günlük yaşamda oldukça sık kullanıldığı, göz önüne alınması gereken bir durumdur.

Öğrencilerin görüş ve düşüncelerinden yola çıkılarak “konuşma becerisi geliştirme” koduna ilişkin olarak şu sonuçlar ortaya konulabilir: Sözcük dağarcığının genişliği öğrencilerin daha etkili düşünmesini ve konuşmasını sağlamaktadır. Hem İstanbul Türkçesinin hem de daha eski dönem Türkçesinin (Osmanlı) kısmen de olsa halen kullanılan sözcüklerine yabancı kalmamalarına yardımcı olmaktadır. Sözcüklerin daha etkili telaffuz edilmesini sağlamaktadır. Arkadaş ve toplum ile olan iletişimin daha etkili olmasını sağlamaktadır. Üst düzey düşünme ve konuşma becerisini arttırmakta, kendine güven vermektedir. “İnsan düşünürken de konuşurken de yazarken de kelimeleri kullanır. Kişi kullandığı ve bildiği kelimeler kadar vardır. Kendini ifade edebildiği kadar düşünür ve bunu kelimeler sağlar. Kişinin sahip olduğu söz varlığı onun dünyaya bakışını ve yorumlayışını gösterir” (Açıkgöz, 2008: 17).

Statü kazandırma koduna ilişkin elde edilen verilere yönelik olarak yapılan çözümlenmelerden şu sonuçlar çıkarılabilir: Genel olarak Eğitim Fakültesi öğrencileri sözcük dağarcığının statü kazandırmada etkili olduğunu ifade etmektedir. Eğitim Fakültesi öğrencileri öğretmen olmaya bir adım daha yakındır. Bu nedenle statü kavramını onlar tarafından daha fazla önemsenmiş olabilir. Sözcük dağarcığının zenginliği toplum içinde saygı görmeye neden olduğu kadar kişisel öz güveni de desteklemektedir. Çok sözcük bilen kişi aynı zamanda öğrenmeye de yatkındır. Dinleyen, konuşan, yazan, okuyan kişi toplum tarafından da önemsenir. Aydın karakterli insanlar ancak iyi bir anadili eğitimi ile yetiştirilebilir. Elde edilen sonuçlar daha önce yapılan ve

dil kullanımının toplumda yer edinmede etkili olduğu görüşünü ortaya koyan çalışmaları desteklemektedir (Sağır, 2002; Tosun, 1983: 220; Karahan, 2011).

Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda yazma becerisini geliştirme koduna yönelik olarak şu sonuçlar ortaya konulabilir: Sözcük dağarcığının genişliği öğrencilerin düşüncelerini yazılı olarak daha etkili ifade etmesini sağlamaktadır. Yalnızca düz yazı değil farklı türlerde yazılı ürün ortaya koymalarında bir farklılık yaratmaktadır. “Okullardaki öğretim - öğrenme sürecinde yazılı kaynaklardan yararlanma önemli bir yer tutar. Okuma, gözlem ve düşünce gücü ile birleşince sözlü ve yazılı anlatım da güç kazanır. Öğrencilerin, okuduklarını ve dinlediklerini tam ve doğru olarak anlaması; anladıklarını, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile etkili biçimde anlatması, büyük ölçüde sözcük dağarcıklarının zenginliğine bağlanabilir” (Sever, 2004: 45).

Yazı yazarken kullanma koduna ilişkin olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin olarak şu sonuçlar ortaya konulabilir. Öğrenciler öğrendikleri yeni sözcükleri şiir, düz yazı, sınavlar ya da yazı çalışmalarının farklı bir türünde hatta internet yazılarında bile kullanmaktadır. Öğrenilen sözcükler öğrencilerin yazma çalışmalarında daha etkili olmalarında büyük bir kolaylık sağlamaktadır. “Ana dili eğitimi bütün bilim dallarının kapısını açar” (Marshall, 1994: 4).

Öğrenilen kelimeleri farklı durumlarda kullanma koduna ilişkin olarak ortaya konulabilecek sonuçlar şunlardır: Kişinin çok sözcük bilmesi, çok kavram tanınması ve çok bilgi kazanmış olması demektir. Çeşitli konuları öğrenmeye ilgisi olanların sözcük öğrenmeye de ilgi duydukları saptanmıştır. Kişi sözcük bilgisi kadar dinler, konuşur, okur ve yazar (Göğüş, 1978; Sağır, 2002; Adıgüzel 2004). Öğrenciler günlük konuşmalarının yanı sıra çalışmalarını zenginleştirmek ve dili daha etkili kullanmak açısından derslere yönelik sunumlarında da yeni öğrendikleri sözcüklere yer vermektedir. İnternet üzerinden yapılan yazışma ve konuşmalarında bu sözcükleri kullanmaktadırlar. Bilimsel ortamda ya da derslerde yapılan tartışmalarda bu sözcüklere yer vermektedirler. Bu bilimsel veriler ışığında yeni öğrenilen sözcüklerin yaşamın her alanında kullanıldığı ifade edilebilir.

Öğrenilen kelimeleri kullanmama koduna ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlar şunlardır: Öğrencilerin bir kısmı yeni öğrendikleri sözcüklere günlük yaşamlarında yer vermemektedir; çünkü söz konusu sözcüklerin anlamları başkaları tarafından bilinmemektedir. Öğrenciler, bu sözcükleri kullandıklarında başkaları tarafından kendini beğenen kişiler olarak algılandıklarını düşünmektedir. Bazı öğrenciler eski dönem Türkçesine ilişkin öğrendikleri sözcükleri modası geçmiş olarak değerlendirmektedir. Bazı öğrencilerse öz Türkçe sözcükler kullanmayı tercih ettiği için yeni kelimeleri günlük yaşamına yansıtılmamaktadır.

Elde edilen veriler ışığında kelimeyi kullanma koduna ilişkin olarak ortaya konulabilecek sonuçlar şunlardır: Öğrencilerin büyük bir kısmı yeni öğrendikleri sözcükleri günlük yaşamda kullandıklarını ifade etmektedir. Öğrenciler sözcüğün anlamını zihninde daha da pekiştirmek için sözcükleri kullanmaktadır. Öğrenciler bölümlerine yönelik olarak yaptıkları çalışmalarında hem yazılı hem de sözlü olarak bu sözcüklere yer vermektedir. Sözcükler arkadaş ortamlarındaki sohbetlerde de kullanılırken üst düzey tartışmaların yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Ne kadar çok sözcük bilirse birey o kadar çok düşünce üretmekte; bu da onun üst düzey bir iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır. Bazı öğrenciler ise bu sözcükleri kullanmak için ortam oluşturma çabası içine girmektedir. “Sözcük dağarcığı bireyin hem topluma hem de dünyaya uyumunu sağlamaktadır” (Açıkgöz, 2008: 24).

Kelimeleri kısmen kullanma koduna yönelik olarak tespit edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir: Öğrencilerin oldukça az bir kısmı da kelimeleri kullanmada ihtiyatlı davranmaktadır.

Turkish Studies

Bu öğrencilerden bazıları yalnızca günlük yaşamda kullanılabilir olan sözcükleri tercih etmektedir. Bu kelimeler günlük yaşamda istenilen anlamı vermeye uygun değildir. Sözcüğün hem eski hem de yeni hali eş zamanlı olarak kullanılabilir. Öğrenilen yeni sözcüklerin kullanımı günlük yaşamın belirli boyutlarında olmaktadır. Örneğin sınavlar, kişisel yazılar ya da arkadaş sohbetleri. İletişim kurulan kişilerin eğitim seviyesi öğrenilen yeni sözcüklerin kullanımında önemli bir belirleyici olarak görülmektedir.

Araştırmanın nicel ve nitel verilerinden elde edilen veriler ışığında şu öneriler geliştirilebilir: Sözcük havuzu kapsamında ortaya konulan sayısal veriler Cumhuriyet dönemine ait beş eserde geçen kelimelerle sınırlıdır. Öğrencilerin sözcük dağarcığının tahmini olarak belirlenmesine ilişkin daha kapsamlı ve farklı dönemlerin eserlerini içeren çalışmalara yer verilmelidir. Özellikle Fen-Edebiyat Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Eğitim Fakültelerinin Türkçe Eğitimi Bölümleri ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümleri, bu tür çalışmaların sık aralıklarla yapılması gereken bölümleridir. Elde edilen sonuçlar ilgili kurumlarla paylaşılmalı. Öğretmen adaylarının sözcük dağarcığının geliştirilmesi yönünde gereken adımlar atılmalıdır.

Fen Edebiyat ve Eğitim Fakültesi öğrencileri yeni öğrendikleri sözcükleri hem okulda hem de okul dışı zamanlarda gerçekleştirdikleri yazma çalışmalarında kullandıklarını ya da kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim kurumlarının görevi, “Eski Türkçe” ya da “Osmanlıca” sözcükleri, en azından kültürümüzün, edebiyatımızın parçası bağlamında sunmak ve öğrencilerin bunu fark etmesini sağlamaktır. Öğrenci yer, zaman ve duruma göre gereksinim duyması halinde bunları kullanma ya da kullanmama seçimine kendisi karar verir. Kullanmasa dahi edebiyatımızın en seçkin örneklerini anlama gayretine sokar. Ancak unutulmaması gerek nokta, kültüre mal olmuş sözcükler duygu ve düşünceleri etkili bir şekilde anlatacaksa ifade edilmelidir. Zira bu öğrenci gurubunun ilerde Türkçe ya da Türk Dili Edebiyatı öğretmeni olacağı unutulmamalıdır.

Yeni öğrenilen kelimelerin günlük yaşamda kullanılması elbette ki kişinin isteğine bağlıdır. Eğitim kurumları açısından da önemli olan Eski Türkçe ya da Osmanlıca kelimelerle konuşan bireyler yetiştirmek değil, Türkçeyi etkili ve yerinde kullanan yurttaşlar yetiştirmektir. Çünkü etkili konuşmak etkili düşünmekle paralel giden bir beceridir. Unutmamalıdır ki her kelime, kökeni ne olursa olsun, geçtiği dilde farklı anlamlar kazanabilir; o kelimeler asırlar içinde anlam derinliğine ulaşır, o kelimeyle ilgili atasözleri, deyimler, vs. oluşabilir. Bu açıdan bakılırsa “makas”, artık Arapçanın “mikraz”ı değildir; “merdiven”, Farsçanın “nerdüban”ı değildir. Farsçanın “ön” anlamına gelen “pîş”i, “peşimden gel” ifadesinde “arka” anlamını kazanmış bir Türkçe kelimedir. Arapça “eser”i, sadece “yapıt” anlamında öğretemeyiz öğrencilerimize. “Yüzünde üzüntü eseri var” cümlesindeki anlam farklılığını öğretmeliyiz gençlerimize. Bunları kültürümüzün birer parçası olarak kabul etmeli; zamanımızdan eskiye düşmüş de olsa, edebî eserlerimizdeki kelimeleri, öğrencilerimize bu anlam derinlikleri ve çeşitliliği ile öğrenme bilinci vermeliyiz.

Nitelikli bir konuşma becerisi geliştirilirken toplumda sosyal farklılıkları belirginleştirmek doğru değildir. Elbette ki eğitilmiş insan duygu ve düşüncelerini diğerlerinden daha iyi ifade etmelidir. Ancak bu yapılırken sosyal farklılaşma adına birbirinden kopuk iletişim kuramayan insan grupları da oluşturulmamalıdır. Gereken sözcükler uygun durumlarda kullanılabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

KAYNAKÇA

- ACAT, M. Bahaddin, “Anlamı Bilinmeyen Kelimelerin Öğretiminde Kavram Haritalarının Etkililiği”, **Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research**, S:33, 2088, s. (1-16).
- AÇIKGÖZ, Berna, **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Serveti Bakımından Değerlendirilmesi**, Kocatepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2008.
- ADIGÜZEL, M.Sani, **Türkçe Öğretim Yöntemleri**, Yeryüzü Yayınları, Ankara, 2004.
- AKSAN, Doğan, **Türk Dili ve Edebiyatı, Dil, Anlam, Sözcük**, Anadolu Üniversitesi Yayınları (No:397), Eskişehir: 1991.
- AVKAPAN, Altan, **Orta Öğretim 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında kelime Hazinesinin Öğretimi Üzerine Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.
- BEYATLI, Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz (100 Temel Eser)**, Fetih Yayınları, İstanbul, 2007.
- BUDAK, Yusuf, “Sözcük Öğretimi ve Sözlüğün İşlevi”, **Dil Dergisi**, S:92, 2000, s. (19-25).
- CEMALOĞLU, Necati. Veri Toplama Teknikleri: Nitel-Nicel, (Ed. TANRIÖĞEN Abdurrahman), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2011, s. (133-164).
- ÇEÇEN, Mehmet Akif, “Kelime Hazinesini Geliştirmede Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar”, **Journal of Turkish Linguistics**, C:1, S:1, 2007, s. (116-137).
- ÇEPNİ, Salih, **Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş**, Erol Ofset, Trabzon, 2001.
- ÇİFTÇİ, Musa. “Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 1, 1998, s. (59-71).
- DEMİR, Tazegül, “Türkçe Öğretimde Anlama ve Zihinde Yeniden Yapılandırma”, **TÜBAR**, S: 27, 2010, s. (201- 223).
- GÖÇER, Ali, “Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı”, **Turkish Studies (International Periodical For the Languages)**, C:1, S:5, 2010, s. (1007-1036).
- GÖĞÜŞ, Beşir, **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Gül Yayınevi, Ankara, 1978.
- İNCE, Halide Gamze, **Türkçede Kelime Öğretimi**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu, 2006.
- KARAHAN, Ali, **Uşak Ulubey İlçesi Köy İlköğretim Okulları 5. Sınıfların Yazılı Anlatımlarındaki Kelime Servetinin Belirlenmesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2007.
- KARAKUŞ, İdris, **Türkçe- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**, Can Basım Yayım, Ankara, 2005.
- KARAKUŞ, İdris, **Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi (Öğretmen El Kitabı)**, Sistem Ofset Yayınları, Ankara, 2000.

- KEKLİK, Saadettin, “Türkçede On Bir Yaşına Kadar Çocuklara Öğretilmesi Gereken, Birleşim Gücü Yüksek İlk Bin Kelime”, **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S: 4, C:2, 2011, s. (80-95).
- KOÇAK, Hikmet, **Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma.**, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.
- KUŞ, Elif, **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri (3. Baskı)**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009.
- MARSHALL, Julia, **Anadili ve Yazın Öğretimi (Çev: Cahit Külebi)**, Başak Yayınları, Ankara, 1994.
- ÖZBAY, Murat, BÜYÜKİKİZ, Kadir Kaan ve UYAR, Yusuf, “İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki kelime hazineleri üzerine bir inceleme”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:8, S:15, 2011, s. (149-173).
- ÖZBAY, Murat ve MELANLIOĞLU, Deniz, “Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C:1, S:5, 2008a, s. (30-45).
- ÖZBAY, Murat ve MELANLIOĞLU, Deniz, “Kelime Öğretiminde Örneklemenin Önemi ve Divanü Lügat-İt Türk”. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:5, S:10, 2008b s. (49-58)..
- SAĞIR, Mukim, **Türkçe Dilbilgisi Öğretimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002.
- SEVER, Sedat, **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Beş Şehir (100 Temel Eser)**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2010.
- TOSUN, Cengiz, “Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri Ve Etkileşim Alanları Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Dil Öğretimi Özel Sayısı, 1983, s. (220).
- YALÇIN, Süleyman Kaan ve ÖZEK, Fatih, “Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin ve Akademik disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri”, **Milli Eğitim**, C:35, S:171, 2006, s. (130-140).
- YAMAN, Havva, “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme”, **TÜBAR**, S:27, 2010, s. (735-751).
- YAMAN, Havva ve GÜLCAN, Fatma, “Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme Etkinliği Olarak Deyim Öğretimi: Gösteri Tekniği Uygulaması”, **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi**, S:2, 2009, s. (59-71).
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. baskı)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan, Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi, www.istanbul.gov.tr, (ET: 15.03.2012).